

A XIX. század vizitkártyái

Lehet bennem némi mazochizmus, csaknem a végéig néztem A primadonna című zenés tévéfilmet, ami Krúdy Gyula művéből készült, demokratikusan fel

is tüntették őt a szerzők között, ez állt a főcímen Krúdy—Juhász—Behár—Baranyi. Rögtön el is képzeltem, amint mondjuk Baranyi Ferenc egy asztalnál magyarázza a szégyenkező írónak: „Nézd, Gyulám, a Szindbád meg ezek egész jók, de a tévé-dramaturgia az más, ehhez te nem értesz, kiindulásnak megteszi, amit írtál, de zene meg versek nélkül nem él a képernyőn, azonban légy nyugodt, majd feldoblak, hisz írók vagyunk mindketten.” És Krúdy fel lett dobva, fel az operett túlcukrozott égszínkékjébe, betétdalolt a szobalány, betétdalolt a gróf, és semmi, de semmi emberi, semmi valódi nem volt az egészben.

Azon töprengtem, milyen szörnyű, ha valaki ezen alkotás kapcsán találkozik először Krúdy Gyula nevével. Mit gondolhat róla? Rossz regényíró a múlt századból? Új fiú a tévénél? Sok jót semmiképp sem, bár nincsenek illúzióim, akadhettek jó néhányan, akik elandalodtak a készülék előtt, mert Pitti Katalin olyan kis édes volt azokban a gyönyörű ruhákban.

Krúdy Gyula századunk irodalmunk egyik legnagyobb írója. Alakja körül máig sok a félreértés. Szerette a nőket és a bort, emiatt ugye lehet rá összehúzott szemmel nézni. Erre nincs szavam, aki efelől ítél, csupán a lényeg mellett megy el, magabiztos lehet ugyan, de ember soha, s hiába mocskolódik: az erkölcs és a tisztaság Krúdyé, elperelhetetlenül.

Krúdy továbbá sok szép és hosszú mondatot írt, emiatt meg azt szokták rá mondani, hogy gondolkázik, hogy az életmű alaphangja a gordonka édesbús, férfias hangjához hasonló. Hát nem. Krúdy pontosan, keserűen és illúziótlanul nézte a valóságot, s ezt legjobb regényeiben — köztük a Napraforgóban, Az útitársban, az Asszonyosságok díjában, a Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban címűben —, legjobb novelláiban lélegzet elállítóan meg is írta. Minden műalkotás olyan, mint a villanófény, a villanás pillanatában sajátos fényben látni a világot, egy másodpercre elötetszik a világ igazi arca, elötetszik a lényeg.

Annak, aki most hallja először Krúdy nevét, talán nem a remekműveit adnám először a kezébe. Hanem például az új — nem teljes — életmű-sorozat tizennyolcadik köteteként most megjelent könyvet, a XIX. század vizitkártyáit, amit Barta András szer-

kesztett, nagy szakértelemmel és az ügy iránti odaadással. Rövid, pár oldalas portrék sorakoznak itt egymás után a Ferenc József-i kor jelentős vagy csak furcsa alakjairól, arisztokrata deviánsairól. Krúdy vonzódott a különcökhöz, és igaza volt, a deviancia a szabadság egy fajtája is lehet, főleg, ha poros és ócska normáktól tér el valaki, s Krúdy hősei így deviánsok. Ír a kőbányai plebánusról, ír a csavargók patrónusáról, ír az utolsó muskétásról, az éjféli koldusról, és ír Rudolf királyfiról, Tisza Istvánról, Gracza Györgyről. Kétségtelen: nem az életmű legmagasabb régióiba tartoznak ezek a portrék, de mégis ugyanaz a kéz írta őket. És fényesen bizonyítják például Krúdy nagy műveltségét, amit nyilván egy liter bor és egy kikapós menyecske között szerzett meg. S a kedélyes mesélő hang mögött — ami nyilván szerep is egy kicsit — olykor pórén felvillan a keserűség, például egy 1928-as cikkben: „A történelem ismétlődik Magyarországon; végzetünk, kedvünk, dalunk és szívdobbanásunk mindig a dicső múlt időké volt, de talán sohase annyira, mint az örvénylő sír e jelenében.”

Ajánlom a kötetet a tévéfilm készítőinek figyelmébe is.

D. Magyar Imre